

Vogels kijken en herkennen, deel 2

› Gerald Driessens

In het eerste deel gingen we dieper in op de bouw en de topografie van vogels. Wat bedoelen we met een handpen- of staartprojectie, hoe gebruik je al die zaken bij determinatie? Het uitzicht van een verenkleed is afhankelijk van de conditie, tengevolge van sleet en de ouderdom van die veren. We komen dus terecht bij de rui van een vogel. In de doorsnee veldgids wordt de rui samengevat in een klein hoofdstukje, het is nochtans een erg omvangrijk complex gegeven. Basiskennis over rui en de verschillende ruistrategieën is dan ook bijzonder handig bij het herkennen van vogels.

De rui en verschillende verenkleeden

De functies van rui

Vogels zijn uniek in de eigenschap dat ze veren hebben en zich daarmee vliegend voortbewegen, vaak over indrukwekkende afstanden. Zoogdieren vernieuwen hun vacht, reptielen werpen hun huid af en vogels hun veren. Daartoe hebben ze de rui ontwikkeld. Eens gesleten, verliezen veren heel wat van hun functies en moeten dan worden vervangen. Dat kan een probleem lijken, zeker voor grote dieren die van hun vliegvermogen afhankelijk zijn om aan voedsel te geraken. Maar daartoe heeft de natuur gepaste strategieën ontwikkeld.

› Sneeuwgorst *Plectrophenax nivalis* mannetje. 16 januari 2012. Zeeland (NI) (Foto: Raymond De Smet)

De veren die belangrijke veerpartijen afdekken moeten meer sleet kunnen verdragen, ze bezitten meer melanine en zijn dus donkerder. De onderliggende armpennen en dekveren liggen sleetveilig opgeborgen en zijn dan ook vaak bleker zonder dat ze extreem slijten, of zelfs erg opvallend gekleurd zonder teveel aandacht te trekken van predatoren. In vlucht toont deze vogel veel meer wit dan in zit.

Waarom ruïen vogels?

Een verenkleed verslijt en vaak zelfs snel (cfr. de weinig sleetvaste juveniele veren). De rui is daarom van essentieel belang. De verschillende oplossingen en strategieën maken de studie ervan bijzonder boeiend en complex. Omdat de rui een grote invloed heeft op de energiebesteding en het dagelijks leven, heeft hij een weerslag op allerhande zaken die je dagelijks in het veld kan vaststellen. Je stuit op heel wat informatie die verklaringen biedt over gedragingen, voortplanting, leefwereld en trek.

Vermits veren niet hersteld kunnen worden heeft rui één duidelijk doel: een versleten verenkleed vervangen door een nieuw dat in goede staat is. Een fel gesleten verenkleed geeft onvoldoende bescherming tegen koude of regen en leidt uiteindelijk tot sterfte van ontbering. Het moment wanneer de rui plaatsvindt, varieert aanzienlijk en om vaak heel specifieke redenen. Zo bieden veren bescherming tegen extreme zonneschijn, temperatuurregulatie, garantie tot drijfvermogen bij zwemvogels, gelegenheid tot pronken (Kemphaan *Philomachus pugnax*, futen en eenden), de mogelijkheid om geluid te maken tijdens de balts of tijdens de vlucht (Watersnip *Gallinago gallinago* en Brilduiker *Bucephala clangula*), technische ondersteuning (steunstaart bij spechten), de kans om geruisloos te vliegen (uilen),... De lijst is haast onuitputtelijk en op vrijwel elke regel vind je uitzonderingen.

Maar veel veren dienen ook gewoon om andere veren te beschermen: ze remmen de sleet op onderliggende veerpartijen af. Bleke veren of delen ervan met een beperkte hoeveelheid melanine slijten veel sneller dan donkere veren met veel melanine. Het is dan ook logisch dat bijvoorbeeld de tertials, die de 'opgevouwen' slagpennen doorgaans grotendeels bedekken, vaak donker zijn van kleur. De toppen van handpennen zijn dan weer lang en hebben een belangrijke rol bij het vliegen: ook die zijn in de meeste gevallen zwart of toch donker. Heel wat voorbeelden illustreren de kenmerkende tekening van de zachtere juveniele veren: zo hebben juveniele Lepelaars *Platalea leucorodia* donkere veertoppen aan de slagpennen, die je bij adulte vogels niet ziet. Dat scheelt heel wat in duurzaamheid.

We kennen daarmee meteen de reden van al die donkere vleugelachterranden, staartbanden of die ene smalle zwarte buitenrand op de buitenste handpen van een adulte Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus* of Dwergmeeuw *L. minutus*: sleet afremmen, beschermen. Zelfs de kleinste details hebben vaak een belangrijke functie.

Enkele basisprincipes van rui

Wanneer we meer willen leren over rui is het belangrijk dat we dezelfde vaktal gebruiken en hetzelfde beeld hebben van wat rui eigenlijk is.

De rui is een cyclus die jaarlijks weerkeert. Zo'n **ruicyclus** bestaat uit een vast patroon dat zich herhaalt. Eén ruicyclus bestaat doorgaans uit verschillende **ruiprocessen** maar niet altijd (er zijn soorten die slechts één rui per cyclus ondergaan). Bij volwassen vogels gaat het meestal om een volledige rui naar winterkleed (die we de basisrui noemen) en een partiële rui naar zomerkleed (meer uitleg over 'volledige' versus 'partiële rui' onder 'Ruistrategieën').

Er zijn uitzonderingen, nl. soorten die twee of meer keren per cyclus sommige of alle handpennen vervangen zoals Fitis *Phylloscopus trochilus*, Franklins Meeuw *Larus pipixcan*, Baltische Mantelmeeuw *Larus fuscus fuscus* en sterns *Sternidae*. Ook al ondergaan sommige van deze soorten twee keer op een jaar een complete rui, toch worden beide ruiprocessen gezien als deel van één enkele cyclus en wordt slechts één ervan beschouwd als basisrui, nl. de rui naar winterkleed. Trage of snelle ruicycli staan uiteraard meestal in relatie tot grootte en levensduur van de soort.

Bij veruit de meeste soorten past een ruicyclus netjes in een jaar maar je raadt het al: ook hier vinden we uitzonderingen. Er zijn soorten die de ruicyclus op ca. negen tot elf maanden tijd weten te voltooien, waaronder sommige tropische meeuwen en sterns zoals de Bonte Stern *Sterna fusca*. Andere doen er dan weer twee jaar over om één ruicyclus te doorlopen (BV. sommige albatrossen *Diomedidae*, Koningspinguïn *Aptenodytes patagonicus*).

Ruistrategieën

De variatie is enorm. Watervogels zijn tijdens de broedtijd niet zozeer genoodzaakt om goed te kunnen vliegen: ze vinden voldoende voedsel in het water, kunnen zich in veiligheid brengen op het water of in de begroeiing en kunnen zich indien nodig te voet verplaatsen over land. Dat ligt heel anders bij zeevogels, roofvogels en andere zwevers. Bij die soorten is het van belang dat de vleugels de draagkracht zo goed als volledig behouden. Daartoe ruien zij op een soms bijzonder complexe, trage manier waarbij het vliegvermogen amper aangetast

wordt. Omdat de strategieën zo uiteenlopend zijn, worden die in latere afleveringen belicht.

Groepen waaraan bijzondere aandacht zal worden besteed:

- eenden
- roofvogels
- steltlopers
- meeuwen
- zangvogels

De meeste vogels hebben dus twee ruiprocessen op een jaar (of in één cyclus): een **zomer-** en een **winterrui**. De zomerrui of basisrui is de rui naar het winterkleed en omvat bij volwassen vogels meestal een complete rui (al dan niet onderbroken omwille van de trek). De winterrui (naar het zomerkleed) is een partiële rui. In een complete rui worden telkens alle slagpennen en lichaamsveren vervangen. Een partiële rui omvat vooral lichaamsveren die belangrijk zijn voor het verkrijgen van het zomerkleed en een deel van de (kleinere) vleugelveren.

Een aantal zangvogelsoorten ondergaat de gedaanteverwisseling op een bijzondere manier. Het zomerkleed zit reeds verscholen onder de gave veerzompjes en -randjes van het winterkleed. Tegen het voorjaar slijten of breken die randjes af (onder andere tijdens het poetsen) en komt het onderliggende zomerkleed stilaan naar de oppervlakte. Dat zien we bv. bij het mannetje Rietgors *Emberiza schoeniclus*, Kneu *Carduelis cannabina*, bij Huismus *Passer domesticus* en Spreeuw *Sturnus vulgaris*.

» Huismus *Passer domesticus* mannetje. 5 januari 2011. Merchtem (VB) (Foto: Hugo Willocx)

Het zomerkleed van een mannetje zit vanaf het najaar netjes verstopt onder het grauwere maar kraakverse winterkleed. De foto toont de fase in de late winter/het vroege voorjaar: de bruine en witte topjes van het winterkleed slijten of breken af en het feller gekleurde broedkleed wordt geleidelijk aan zichtbaar. De kleur van de onbevederde delen als snavel en soms poten veranderen vaak simultaan met het verkrijgen van het prachtkleed.

Deze fase hoort niet bij de eigenlijke rui; noem het een bijzondere vorm van energiebesparing. Deze soorten beginnen al vroeg in het jaar met de broedcyclus en kunnen die bespaarde energie gebruiken bij het bouwen van een nest, de zang, het verdedigen van het territorium, etc.

In de volgorde waarin veren worden vervangen vinden we enkele vuistregels maar eveneens grote verschillen. Doorgaans wordt gestart met de lichaamsrui en de binnenste handpen. Later volgen de andere handpennen van binnen naar buiten. Na de 5de à 7de handpen volgen de tertials als volledige set en de staart van binnen naar buiten. De enige zangvogel die zijn handpennen niet van binnen naar buiten ruit maar net omgekeerd tewerk gaat, is de Grauwe Vliegenvanger *Muscicapa striata* (Svensson 2005). Ook de armpennen ruit hij van binnen naar buiten, maar hierop zit sowieso al wat meer variatie bij andere zangvogelsoorten.

Slagpenrui verloopt typisch symmetrisch, dus beide vleugels in spiegelbeeld. Dat is zeker een handigheid om weten: een vogel met in slechts één vleugel één of twee ontbrekende pennen, heeft dus hoogst waarschijnlijk een ongelukje gehad. Ook dan wordt de pen vervangen en spreken we over rui, maar dan 'accidentele rui'. De staatrui verloopt vaker asymmetrisch, maar het patroon valt minder op doordat de middelste staartpennen het grootste deel van de rest bij een zittende vogel bedekken.

Wanneer vindt de rui plaats?

Het leven van dieren draait in de eerste plaats rond overleven en de rui vormt daarin een essentieel onderdeel, meer nog dan voortplanting of de trek. Een (gezonde) vogel zal geen enkele rui overslaan, maar in sommige jaren misschien niet tot broeden komen. Soms is er te weinig energie of voedsel om te broeden, dat is zeker bij lang levende soorten geen ramp. Te weinig energie of voedsel om te ruien

is echter levensbedreigend. Zo zie je vaak dat veren die groeien tijdens voedselgebrek, grote onvolmaaktheden vertonen. Gekende voorbeelden zijn kraaien met bleke vlekken, of zangvogels met uitgesproken groeistrepen ('hongerstrepen') door gebrek aan bepaalde nutriënten. Een individu dat het broedseizoen overslaat zal vroeger met ruien beginnen dan zijn broedende soortgenoten, een aanvullend bewijs van het grote belang van rui. Hoe vaker en hoe rapper het verkleed vervangen kan worden, hoe beter.

De timing van de rui verschilt enorm van familie tot familie, maar zelfs tussen nauw verwante soorten, of zelfs individueel binnen één soort zien we soms grote verschillen. Denk bv. aan standvogels versus trekvogels. Vogels die over een groot deel van Europa voorkomen hebben in het zuiden belang bij een andere timing dan in het noorden. Ze broeden ook op andere tijdstippen en de trek vindt op andere momenten plaats.

Het kan zelfs nog subtieler: juveniele vogels uit het eerste legsel zullen veel sneller behoefte hebben aan sterkere veren dan die uit een tweede of derde legsel. In het najaar kan je bijgevolg een mengeling zien van vogels in verschillende ruistadia, terwijl ze tot dezelfde soort horen of zelfs van dezelfde ouders afkomstig zijn.

Een uitgesproken trekvogel zoals Gierzwaluw *Apus apus* overwintert in Afrika ten zuiden van de evenaar, waar hij 's winters het gepaste voedsel vindt. Maar waarom zo ver?

De nauw verwante Vale Gierzwaluw *A. pallidus* uit het Middellandse Zeegebied moet 'slechts' een 2000-tal km naar het zuiden, tussen Sahara en evenaar. De wet van de logica: noordelijke broedvogels hebben omwille van het latere zomerseizoen in de broedgebieden meer "winter"tijd en mogen later terug op de broedplaats zijn. Ze hebben dus de tijd om langer en veel verder weg te trekken. Keerzijde is dat er dan maar tijd en energie is voor één broedsel.

Vale Gierzwaluwen benutten die energie meer om tussen maart en oktober twee broedsels te volbrengen. De rui past ook hier perfect in

Links Rietzanger *Acrocephalus schoenobaenus* 1e KJ. 14 augustus 2012. Geel-Zammel (A) (Foto: Marc Herremans)

Rechts: Tijftjaf *Phylloscopus collybita* 1^e KJ. 14 augustus 2012. Lier-Anderstad (A) (Foto: Gerald Driessens)

Tekorten aan voedingsstoffen verstoort de groei van veren waardoor er zich kwetsbare zwakke zones aftekenen. Dat kan tot gevolg hebben dat delen van staart- of slagpennen gewoon afbreken, vaak met fatale gevolgen.

» Links: Spreeuw *Sturnus vulgaris* juveniel. 28 juli 2009. Zeeland (NI) (Foto: Leo Janssen)

Deze juveniele Spreeuw is enkele weken na het uitvliegen al begonnen met de vervanging van de binnenste handpennen door veren van het adulte type. De grote dekveren zijn reeds geruid.

Rechts: Spreeuw *Sturnus vulgaris*. 8 september 2009. Zeeland (NI) (Foto: Raymond De Smet)

Meer dan een maand later zit deze vogel in hetzelfde ruistadium. De timing van rui is bij deze vogels afgestemd op een periode na het uitvliegen.

het bioritme van de betrokken soort. De Vale Gierzwaluw begint al met de basisrui tijdens het tweede broedsel, onze Gierzwaluw start die doorgaans pas in de overwinteringsgebieden.

Soms is rui gemakkelijk waar te nemen: kijk je in augustus/begin september even rond, dan zie je hoe warrig en 'miserabel' heel wat soorten in de veren zitten. Kale kopjes, los zittende borstveren, ongelijke staartpennen. De lichaamsrui is dan zowel bij adulte als bij jonge vogels volop aan de gang.

Het eerste echte verenkleed: juveniel

Niet juveniel en niet volwassen

Leeftijden van vogels dien je zo correct mogelijk te benoemen. Vermijd bv. het gebruik van subadult, een term die eigenlijk synoniem staat voor 'bijna adult' maar heel breed gebruikt wordt en daarvoor zijn juiste betekenis verloor.

Een mogelijk nog groter probleem en nog meer verwarring is er bij het gebruik van de term 'immatuur'. Het juveniele kleed is het eerste echte verenkleed dat een vogel verkrijgt maar 'immatuur' is wat anders. In de vogelterminologie impliceert immatuur elk kleed *na* het juveniel en voor het adulte kleed. Het staat dus niet synoniem voor

niet-volwassen, want dan zou je kunnen besluiten dat juveniel daar deel van uitmaakt. Dat is dus niet zo.

Bij heel wat soorten is het juveniel kleed erg cryptisch in functie van camouflage en dus veiligheid: een juveniele vogel met een opvallend verenkleed zou weinig kans maken om te overleven. Het gevolg: men ziet deze vogels doorgaans erg sporadisch al hangt het wel wat samen met het gedrag. Zo zie je een juveniele Roodborst *Erithacus rubecula* eerder zelden. In de regel geldt dat het juveniele kleed bij kleine soorten (zoals zangvogels) heel snel vervangen wordt door een kleed van het adulte type. Bij grotere soorten blijven de sporen van het juveniele kleed langer behouden, soms zelfs langer dan een jaar.

Juveniele veren zijn minder duurzaam dan adulte. De reden: juveniele veren moeten erg snel groeien. Niet alleen geven ze een vogel de nodige schutkleur, ze beschermen ook de kwetsbare dieren tegen koude temperaturen. Bovendien moeten ze over het hele lichaam tegelijk groeien, niet gefaseerd zoals bij adulten en ook dat gaat ten koste van kwaliteit. Bij zangvogels vertonen heel wat juveniele lichaamsveren nauwelijks een beduidende baardstructuur, de veerbases zijn vaak harig en los. Dat is vooral merkbaar in de hals, op de mantel en op de onderstaartdekveren (Svensson 2005). Die harige structuur is zeer goed zichtbaar bij een jonge Tjiftjaf in augustus/september.

► Links: Blauwborst *Luscinia svecica* juveniel. 7 juni 2010. Oostende (W) (Foto: Wim Brackez)

Juvenile Blauwborsten zijn erg cryptisch getekend zodat ze minder opvallen wanneer ze over een vochtige bodem huppelen.

Rechts: Blauwborst *Luscinia svecica* juveniel. 14 juli 2007. Zeebrugge (W) (Foto: Frank Snykers)

Reeds enkele weken na het uitvliegen beginnen ze met de partiële postjuvenile rui naar het eerste winterkleed. Na deze rui zijn ze in het veld haast niet meer te onderscheiden van de adulte vogels.

Bij heel wat soorten (zangvogels, steltlopers, eenden,...) zijn juveniele staart- en vleugelveren smaller en puntiger van vorm. Die van adulte vogels zijn breder en hebben een rondere top, maar het varieert wel naargelang de soort. Eens je wat ervaring hebt, kan je het soms vaststellen in het veld.

Bij juveniele steltlopers zien we bv. dat de schouderveren kleiner en ronder zijn dan die van adulte vogels, ze sluiten qua vorm en grootte

► Bonte Strandloper *Calidris alpina*, eerste winterkleed. Maart 2011. Oostende (W) (Foto: Wim Claes)

Strandlopers zijn perfecte studieobjecten om je kennis van rui (en structuur) aan te scherpen. Deze Bonte Strandloper in eerste winterkleed toont schouder- en mantelveren die netjes en gaaf in adult winterkleed zitten. De vleugeldekveren, de tertials en de handpennen tonen de wat gerafelde, gesleten en donker gecentreerde juveniele veren. Bij een adulte vogel zou er geen generatieverschil tussen deze veren te zien zijn.

beter aan bij de mantel- en de dekveren. Adulte schouderveren vervullen bij heel wat soorten een belangrijke functie bij de balts, ze zijn dus vaak opvallend getekend.

Voordat vogels aan de trek beginnen en ze te maken krijgen met slechtere weersomstandigheden dringt een vervanging door een definitief maar vooral steviger verenkleed zich op. Die postjuvenile rui verloopt dan wel trager en gefaseerd en vraagt meer energie, maar dat is geen probleem want de jonge vogels zijn al aangesterkt en kennen de omgeving met haar gevaren inmiddels veel beter.

De trekkende jonge zangvogels die hier na de postjuvenile rui in het najaar neerstrijken zijn dus niet meer juveniel maar reeds in hun eerste winterkleed, een kleed van het adulte type. Vaak zijn het enkel nog de vleugels die veel juveniele veren bezitten, want die hadden al een vrij degelijke baardstructuur in het juveniel stadium. Slechts enkele soorten trekvogels maken een volledige post-juvenile rui door, maar bij standvogels komt dat vaker voor. Voorbeeld daarvan is de Spreeuw, die tegen het late najaar geen enkel bruin juveniel veertje over houdt. Dat is geen luxe want veel van die standvogels volbrengen volgend jaar al verschillende broedsels, die een zware belasting vormen voor zo'n verenpak.

Kleine vogelsoorten verkrijgen na het juveniel kleed dus meteen een adult type verenkleed (zo kan je een Merel in haar eerste lente enkel nog op leeftijd brengen dankzij de bruine, gebleekte vleugelveren uit het juveniele kleed). Bij grotere vogels zoals zeevogels en grote roofvogels gaat het allemaal wat trager. Zij hebben niet die snelle behoefte aan een adult kleed want ze zijn pas later geslachtsrijp en moeten nog niet baltsen of broeden. Het immature kleed zorgt er bij die vogels vaak voor dat ze langer onopvallend zijn. Bij een aantal soorten of families trekken de immatures niet naar de broedgebie-

den, bij gebrek aan een missie. Vaak overzomeren ze in het eerste broedseizoen (zoals sterns) in het zuiden of keren ze terug naar het broedgebied waarbij ze de broedlocaties waar adulte vogels zitten vermijden. Zo gaan ze voedselconcurrentie uit de weg.

Dat is ook zo bij de grotere meeuwen. Hier spreken we over een eerste, tweede en derde winter- of zomerkleed. In theorie lijkt dat goed gedefinieerd en doorgaans kom je er wel met de schitterende afbeeldingen in de ANWB Vogelgids van Europa (Svensson *et al.* 2010). Maar twijfel je? Dan kan je beter met kalenderjaren werken. Kalenderjaren zijn duidelijk begrensd van 1 januari tot 31 december. De grens bepalen wanneer een zomerkleed begint en waar het stopt (zeker wanneer je over een trage rui spreekt) is vaak heel moeilijk. Soms kan je zelfs nauwelijks vaststellen of een vogel al dan niet aan het ruien is van het ene immature kleed in het volgende. Die specifieke uitzonderingen worden behandeld in de vervolgdelen van deze reeks in *Natuur.oriolus*.

Is die kennis belangrijk om vogels te herkennen?

Soms wel, want het geeft je inzicht in de uiterlijke kenmerken van soorten. In functie van hun leefomgeving zijn sommige populaties van een soort bleker of donkerder dan een andere. Dat zien we vaak bij vogels die gebonden zijn aan halfwoestijnen, zoals Kuifleeuwerik *Galerida cristata*, Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*, Oehoe *Bubo bubo*, Steenuil *Athene noctua*... Hun blekere veren zijn meer onderhevig aan sleet, ze weerkaatsen ook meer het warme zonlicht zodat de temperatuur beter wordt gereguleerd.

Maar ook voor het echte determinatiewerk is die kennis nuttig: adulte Amerikaanse Goudplevieren *Pluvialis dominica* houden hun zomerkleed tot in oktober/november, zodat ze stevig opvallen in een groep Goudplevieren *P. apricaria* die eind september op enkele uitzonderingen na al in winterkleed zitten.

Een sprekender voorbeeld: wanneer je een Ruigpootbuizerd *Buteo lagopus* of een Steppenkiekendief *Circus macrourus* claimt in West-Europa, moet je alvast zeker zijn van geslacht en/of leeftijd. Anders kan je niet of moeilijk tot een positieve soortdeterminatie komen. Je hebt dus meer dan een beetje baat bij kennis over rui en verenkleeden.

Toch blijft het steeds uitkijken voor variatie of een afwijkend ruipatroon bij de gewone soort, want rui gebruiken als kenmerk houdt zekere risico's in. Gebruik het vooral om leeftijden of geslachten te bepalen, of om zeker te zijn dat je de kenmerken van het juiste verenkleed uit je veldgids vergelijkt tijdens de determinatie.

Rui is dus geen opgelegde regel voor een soort. Ruistrategieën worden vaak aandachtiger bekeken bij zeldzamere soorten, zoals dwaalgasten. Net die soorten die in een vreemde omgeving terecht komen, of in een ander bioritme verzeild geraken, kunnen afwijkende ruipatronen ondergaan en dus atypische verenkleeden vertonen. Je kan dat doorzien, maar daarvoor is veel oefenen op algemene soorten een sterke aanrader.

Een verwittiging dus, en passend in het hoofdstuk waarin Svensson (2004) belicht wat de gevaren zijn van een te simplistische opdeling in categorieën. Heel wat individuen voldoen niet aan de opgelegde blauwdruk en vallen tussen ons soms te grofmazig rooster van kenmerken.

Rui waarnemen en beschrijven

Als veldwaarnemer kan je rui gebruiken bij determinatie en leeftijdsbepaling. Bij een vogel in de hand kan een ringer de ruiscoring bepalen en krijgt hij een accuraat beeld van het stadium waarin het ruiproces verkeert. In het veld kunnen we dat niet omdat er steeds wel een aantal veren bedekt zitten onder andere veerpartijen.

Wel zijn we in staat om te traceren waar we welke generaties veren

› Merel *Turdus merula* mannetje in eerste winterkleed. 12 februari 2012. Viroinval (N) (Foto: Alfons Huysmans)

Alle lichaamsveren en de zes binnenste grote handdekveren zijn vervangen door veren van het adulte type. De vogel behoudt deze oude vleugelveren tot het najaar van het tweede kalenderjaar, intussen zal hij steeds makkelijker op leeftijd te brengen zijn doordat de behouden veren meer verbleken en afslijten.

aantreffen, of waar er ruicontrasten te zien zijn. Bij eerste winter zangvogels zien we vaak een ruicontrast tussen nieuwe binnenste en oude buitenste grote dekveren. Bij roofvogels kunnen we dan weer gaan letten op het aantal generaties veren dat aanwezig is of op hoeveel plaatsen in de slagpennen we actieve rui kunnen vaststellen.

De meest courante zaken waarop je dient te letten zijn

- verschillen in gave of gesleten veerranden
- de vorm van de veertoppen
- ontbrekende veren

Er zijn nog andere factoren die een verschil in generatie kunnen aangeven, zoals de aanwezigheid van glans en de kleur van veren. Maar ook aan de kleur van de naakte delen besteed je het best voldoende aandacht. Onder een titeltje 'Sleet en rui' kan je in je beschrijving zo exact mogelijk aangeven wat je vaststelt, tot waar de rui gevorderd is, hoeveel oude, hoeveel nieuwe, of hoeveel ontbrekende handpennen er zijn. En zelfs wanneer die waargenomen details achteraf niet echt bruikbaar blijken als kenmerk voor soort- of leeftijdsbepaling, zal het je snel vertrouwd maken met de toepassingen in het veld.

Dankwoord

Met dank aan Peter Adriaens en de kernredactie voor het grondig doornemen van het manuscript en de zeer nuttige aanvullingen en opmerkingen.

Gerald Driessens, gerald.driessens@natuurpunt.be

Referenties

- Svensson L. 2005. *Identification Guide to European Passerines*. BTO, Thetford
Svensson L., K. Mullarney & D. Zetterström 2010. *ANWB Vogelgids van Europa*. Tirion, Baarn.